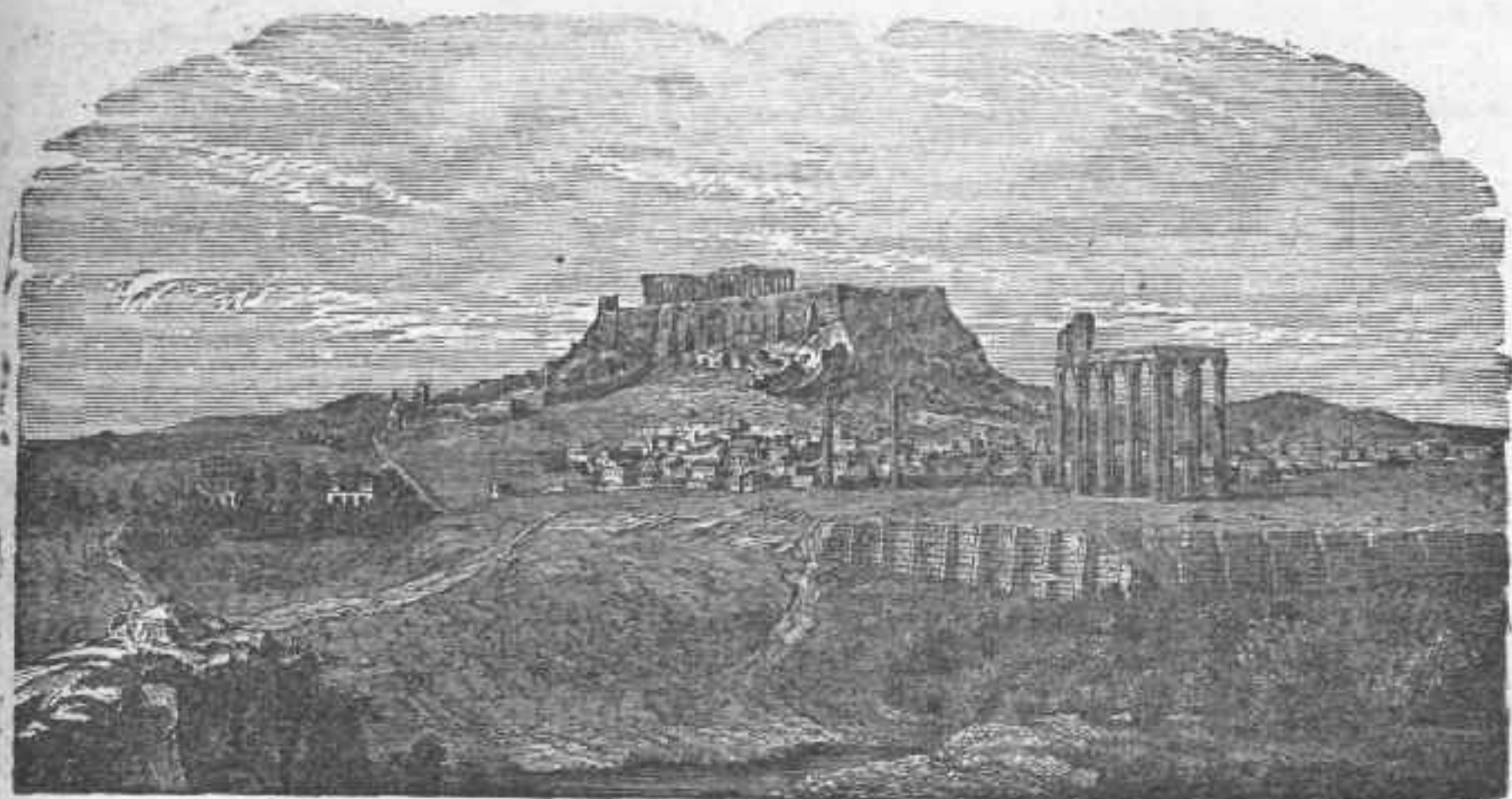

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΙΟΥΛΙΟΥ, 1870.

ΤΟΜΟΣ ΚΑ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 488

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΠΟΙΗΤΙΚΩ ΑΓΩΝΙ ΓΝΩΜΙΚΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ.

Κύριε Πρόταρι,

Τὸ ποιημάτιον, ὅπερ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΙ ΕΥΧΑΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1870 διὰ τὸν ποιητικὸν διαγωνισμόν τοῦ φιλογενοῦς Κυρίου Βουτσινᾶ, ἐνέπνευσεν ἡ Μοῦσα τοῦ πατριωτισμοῦ, καὶ πιστεύω ὅτι εἶναι ἰσχυρὸν φάρμακον εἰς τὰ δεινὰ τὰ περιχυκλούντα τὴν πολιτείαν καὶ τὴν κοινωσίαν μας. Ἀλλὰ δυνατόν γὰρ ἔχη ἐλλείψεις καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἔχει· ἐδῶ ὅμως δὲν ἔχω οὔτε τὰ μέσα οὔτε τὸν ἀπαιτούμενον σύμβουλον πρὸς διόρθωσιν αὐτῶν τῶν ἐλλείψεων. Διὰ τοῦτο προσφύγω εἰς τὴν ἐθνικὴν πηγὴν τῆς σοφίας, τὸ ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον, καὶ καθυποβάλλω αὐτὸ ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην ὀρθὴν κρίσιν του· οὐχὶ δὲ τόσον ἔλα βραβευθῇ, διότι ἡποίησις εἰς ἐμὲ εἶναι πάρεργον καὶ δὲν ἔχω τοιαύτην ἀξίωσιν.

Δίδει εἶναι γεγραμμένον εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τοῦ ἔθνους, δὲν εἶναι πιστεύω λόγος ἰσχυρὸς τοῦ γὰρ μὴ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν· ἄς κρίνωσιν οἱ ἐπιστή-

μονες τῆς γλῶσσης Ἑλλάδος ἐνορκοὶ τὴν οὐσίαν, καὶ ἂν ἡ μορφή ἀρμόζῃ εἰς τὴν οὐσίαν σατυρικοῦ ποιήματος, ὡς ἀληθεῖς μιμῆται τῶν ἀρχαίων Ἑλληνοδοικῶν. Ἐλπίζω ὅπως δῆποτε ὅτι ἡ ἀνάγνωσις αὐτοῦ δὲν θέλει δυσχερῆσαι, καὶ ὅτι ἡ περὶ αὐτοῦ κρίσις θέλει εἶσθαι εὐκρινεῖς καὶ πατριωτικὴ ὡς ἡ Μοῦσα ἦτις τὸ ἐνέπνευσεν.

Ἄν θεωρηθῇ ἀναγκαῖον ἀκολούθως θέλωμεν φανερώσει τοῦ ποιητοῦ τὸ ὄνομα.

Ἐν Ναυπλίᾳ τῇ 4 Δεκεμ. 1869.

Ὁ ποιητὴς τῶν Εὐχῶν τῆς Πρωτοχρονίδος τοῦ ἔτους 1870,
Πρὸς τὸν Κ. Πρόταριν τοῦ ἔθν. Πανεπιστημίου
Εἰς Ἀθήνας.

Ὅτι ἀκριβὲς ἀντίγραφον
Ἐν Ἀθήναις τῇ 11 Ἰουλίου 1870.

Ὁ ὑπογραμμ. τοῦ ἔθν. Πανεπιστημίου
Ι. ΙΑΤΡΙΝΔΗΣ.

Κρίσις τῶν ἑλληνοδοικῶν περὶ τοῦ ποιήματος
αἱ Εὐχαὶ τῆς Πρωτοχρονίδος
τοῦ ἔτους 1870.

Α'. Γνωμικὸν ποίημα.

22. Αἱ εὐχαὶ τῆς πρωτοχρονίδος τοῦ ἔτους 1870,
εἰς ὁμοιοκαταλήκτους δεκατετρασυνλλάβους στίχους.

«Τὸ εἰς κοινὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ μετ' εὐτραπείας καὶ χάριτος πολλῆς συγγραφὴν τοῦτο ποίημα δὲν ἔχει μῦθον. Ὑπὸ τὸ πρῶτον ἀπλὴν εὐχὴν τῆς πρωτοχρονίᾳς πολλὰς τῆς πολιτείας καὶ τῶν ἡθῶν καὶ ἔξεων ἡμῶν κακίας· ὁ ποιητὴς αὐτοῦ μετ' ἀγαθότητος ἀδελφικῆς ἢ μᾶλλον εἰπεῖν πατρικῆς στηλιτεύει. Πολλὰ καὶ καλὰ συμβουλεύων, ἀρτύνει τὰ πάντα δι' ἐπιχαρίτου Σωκρατικῆς εἰρωνείας· σκώπτει οὐχὶ διὰ νὰ λυπήσῃ ἀλλὰ διὰ νὰ διορθώσῃ· διὸ καὶ ὑπὸ τὸ σκῶμμά του διαγινώσκει τις τὸ φρόνημα ἀγαθοῦ πολίτου καὶ ἐναρέτου πατριώτου. Εἰς ὅλας δὲ τὰς σελίδας αὐτοῦ φαίνεται πείρα τοῦ κόσμου καὶ θέλητρον τοιοῦτον, ὥστε λυπεῖται ὁ ἀναγνώστης εἰς τὸν τελευταῖον τοῦ ποιήματος στίχον. Ἰδίως δὲ ἡ σθάνθησαν ταύτην τὴν ἀρετὴν του οἱ κεκηκότες κριταί, οἱ ἀπαντήσαντες αὐτὸ ὡς ὅασιν εἰς τὰς μέχρ' τοῦδε ἀπκριθμηθείσας ἀνύδρους καὶ θηριώδεις θίνας τῆς ποιητικῆς ἐρήμου.

«Διὰ νὰ λάβῃ δὲ τὸ φιλόμουσον τοῦτο ἀκροατήριον ἀληθῆ τοῦ πράγματος ἰδέαν, πρέπει νὰ ἀφήσωμεν αὐτὸν τὸν ποιητὴν νὰ λαλήσῃ ὑπὲρ τοῦ ἔργου του.

«Τὸ ποίημα ἄρχεται οὕτω. (Ἀναφέρονται οἱ στίχοι ἀπὸ 4—10.)

«Ἴδου τί λέγει περὶ τοῦ ἔθνους καὶ τῶν ὁσημέραι αὐξανόντων δημοσίων χρεῶν. (Ἀναφέρονται οἱ στίχοι ἀπὸ 35—60.)

«Ἴδου πῶς ζωγραφίζει τὴν τῶν δημοσίων διαρπαγὴν, καὶ τὴν συνδρομὴν ἣν πάντες οἱ ζῶντες ἐν κοινῇ οφείλουσι νὰ δίδωσιν ἀμοιβαίως χάριν τοῦ δημοσίου καλοῦ. (Ἀναφέρονται οἱ στίχοι ἀπὸ 89—144.)

«Συγκρίνων δὲ τὴν τάξιν μετὰ τῆς ἀναρχίας ἀκούσατε πόσον ὀρθῶς ἐκφράζεται ὁ ποιητὴς. (Ἀναφέρονται οἱ στίχοι ἀπὸ 157—190.)

«Γινώσκων δὲ καλῶς τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ ποῖα ἐφαρμογὴ γίνεται παρ' ἡμῶν αὐτῶν τῶν καλῶν ἢ τῶν κακῶν νόμων, ἐπιφωνεῖ. (Ἀναφέρονται οἱ στίχοι ἀπὸ 277—347.)

«Περὶ δὲ τὸ τέλος τοῦ ποιήματος, ὅπερ κατὰ μίμησιν τῶν μουσουργῶν ἀποκαλεῖ οὐράν, πραγματοῦται μετὰ τῆς αὐτῆς πάντοτε εὐτραπείας περὶ ἄλλων ἐθνικῶν ζητημάτων καὶ ἰδίως περὶ γλώσσης. Ἐν αὐτῇ δὲ ἐκθέτει ἰδέας καὶ γνώμας διαφωνούσας πρὸς τὰς κοινὰς ὑπὸ τῆς ὀλομελείας τῶν λογίων τῆς ἐλευθέρου καὶ δούλης Ἑλλάδος παραδεδεγμένας, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπαγωγῆς Μούσης του κατορθοῖ νὰ παραστήσῃ αὐτὰς καίπως ὁρθάς.

«Τοιοῦτον εἶναι, κύριοι, τὸ ποίημα τὸ ὅποιον φύσει ἀγαθὸς ἀνὴρ ὑπὸ πατριωτικῶν αἰσθημάτων ἐμπνευσθεὶς ὑπέβαλεν. Ἐὰν ἔλειπον ἐξ αὐτοῦ γεροντικά τινα ταύτολογία καὶ πλατυσμοὶ ἤθελε βεβαίως φανῇ ἔτι καλῆτερον. Λυπούμεθα μὴ δυνάμενοι νὰ στέψω-

μεν τὰς περιχομένας ἐν αὐτῷ αὐτοστέπτους ἀληθείας, διότι κωλύομεθα ὑπὸ ῥητοῦ ὅρου τοῦ διαγωνίσματος. Στέφομεν λοιπὸν τὸν ποιητὴν διὰ ῥόδων, καὶ ἀποπέμπομεν αὐτὸν τοῦ ἀγῶνος ἐκφράζοντες συνάμα καὶ τὴν ὁμόθυμον τῆς ἐπιτροπῆς εὐχὴν τοῦ νὰ ἴδωμεν ὅσον οὐπὼ δημοσιευμένον τὸ ἄλλως καλὸν τοῦτο ἔργον. Τὰ δὲ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἀπὸ τοῦδε κηρύττονται συνδρομηταὶ αὐτοῦ.»

Ἐπὶ τῆς κρίσεως ταύτης τῶν κυρίων ἑλλανοδικῶν παρατηροῦμεν ὅτι εἶναι ἐνθουσιώδης καὶ ὑπερβαλόντως κολακευτικὴ, ὥστε ἀτομικῶς χρεωστοῦμεν νὰ ὁμολογήσωμεν εἰς αὐτοὺς μεγάλην χάριν. Ἐζητήσαμεν ἀπλὴν συμβουλὴν, ἀμφιβαλλόντες ἀληθῶς περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ποιήματος, καὶ αὐτοὶ καταφορτόνους ἐπαίνων καὶ τὸ ποίημα καὶ τὸν ποιητὴν, ὥστε τῇ ἀληθείᾳ ἐν μέσῳ τῶν τοσούτων καὶ τοιούτων ἐπαίνων κἀνεὶς κυριεύεται ὑπὸ συστολῆς. Ἐξετάζων ὅμως τὸ δίκαιον καθ' ἑαυτὸ ἀπορεῖ. Δὲν ἐβραβεύθη τὸ ποίημα, κωλύοντος ῥητοῦ ὅρου τοῦ ἀγωνοθέτου. Τί ἐδάμασε τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν κυρίων κριτῶν καὶ δὲν τὸ ἐτίμησαν οὔτε μὲ τὸν τελευταῖον ἐπίσημον ἔπαινον; Τὸ θανάσιμον ἀμάρτημα τῆς γλώσσης· αὐτὸ ἀποσβολόνει τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τοὺς κλείει τὸ στόμα. Τὸ νὰ ἦναι ὁμοῦ γεγραμμένον εἰς τὴν ἀπλὴν γλῶσσαν δὲν εἶναι ἀμάρτημα· εἶναι μεγίστη ἀρετὴ, τιμὴ πρὸς τὸ ἔθνος, ἀνυψούμενον διὰ τῆς γλώσσης του· ἄνευ τῆς γλώσσης δὲν ἔχει ἀξίαν· ὁ τιμῶν τὸ ποίημα ἀφεύκτως τιμᾷ καὶ τὴν γλῶσσαν εἰς ἣν χρεωστεῖ τὴν ἀξίαν του, ἃς οὐ μάλιστα τὰ δύο τρίτα τοῦ ποιήματος εἶναι ὑπεράσπισις τῆς κοινῆς γλώσσης· καὶ ἐδῶ οἱ κύριοι ἑλλανοδίκαι ἐυρέθησαν ἐμπεδευμένοι φαίνεται. Ἀφίναμεν λοιπὸν τὸ παιδαριώδες ἀτομικὸν ζήτημα τῶν βραβείων καὶ τῶν ἐπαίνων, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς δὲν ἐθηρεύσαμεν, καὶ ἐρχόμεθα εἰς τὸ αὐτομάτως ἀναφεῖν σοφισμῶτατον ζωτικὸν ζήτημα περὶ τῆς γλώσσης καὶ τῆς παιδείας τῶν νέων Ἑλλήνων. Ἀς οὐ δὲ τὸ ἀνώτατον τοῦ ἔθνους δικαστήριον καταδικάζει τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν, καθιερῶν θανατηφόρον πρόληψιν, δὲν εἵμεθα ἀξιοκατάκριτοι καταφεύγοντες εἰς τὴν διαίτησιν ἀναντιρρήτως ἀνωτέρως καὶ ἐμβριθεστέρως Σοφίας.

Πρὸς τὸν Κύριον Πρόταγιν τοῦ ἐν Βερολίῳ Πανεπιστημίου.

Κύριε Πρόταγι!

Ὅτε τὸ χάος τῶν πολιτειῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος διεσκεδάζετο καὶ ἡ θεὰ τῆς Σοφίας ἐθεμελίωκε τὸν θρόνον τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθείας ἐπὶ τῶν βράχων τῆς Ἀκροπόλεως τῆς Ἀθηνᾶς, ἦτο περίφημος ἡ εὐθουδικία τοῦ Ἀρείου Πάγου. Ἀλλ' ἡ θεὰ τῆς Σοφίας, βεδορημένη ἐκ τῆς ἀλογίας τῶν σοφισ-

ετών καὶ τοῦ φανατισμοῦ τῆς λύσσης, ἐγκαταλι-
ποῦσα τὸν λαμπρὸν τῆς Ἑλλάδος ἥλιον, τὰ τερπνὰ
τῶν ὁρέων τῆς δάσης καὶ τὰ διαυγῆ τῶν πηγῶν τῆς
νάματτα, κατέφυγεν εἰς τοὺς ἐδικούς σας πάγους· ἡ-
μᾶς δὲ ἐπὶ αἰῶνας ἐδέσποσεν ἡ κτηνώδης βίαι καὶ
νῦν ἐλευθερωθέντος μικροῦ μέρους, νηπιάζομεν, ἐν
ἀμφιβολίᾳ ἂν θὰ φθασώμεν καὶ εἰς ἡλικίαν ἀνδρός.
Ἡ πόλις ὑμῶν εἶναι σήμερον ἡ καθέδρα τῆς δικαιο-
σύνης, τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς· εὐδαιμονεῖτε
κάλιον παντὸς ἄλλου ἐξευγενισμένου ἔθνους· ὁ πό-
θος τῆς Γερμανικῆς ἐνότητος, ἐπιτυχάνεται διὰ τῆς
πολιτικῆς ὑμῶν συνέσεως καὶ τῆς ἀνδρείας· τὸ δὲ
Γερμανικὸν ἔθνος καθίσταται τὸ κέντρον τῆς βαρύ-
τητος τοῦ πολιτισμένου κόσμου· ἐξωτερικῇ δὲ προσ-
βολῇ δὲν δύναται νὰ σαλεύσῃ τὴν ἐνότητα μεγάλου
ἔθνους σοφοῦ καὶ ἀνδρείου ὅταν θέλῃ νὰ ζῇ ἀνεξάρ-
τητον. Παρ' ὑμῶν εὐδαιμονούτων οἱ νέοι Ἕλληνες,
κακοδαιμονοῦντες ζητοῦσι γνώμην δι' ἐμοῦ ἐπὶ φαι-
νομένης μὲν ἰδιωτικῆς διαφορᾶς, ἀλλὰ κυρίως ἐθνι-
κῆς ὑποθέσεως, ἀποβλεπούσης τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους·
ἂν δικαιούνται δηλονότι νὰ ὁμιλῶσιν ἐλευθέρως καὶ
νὰ γράφωσι τὴν γλῶσσάν των παρὰ τὴν γνώμην τοῦ
Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου, ἡ πρέπει λατρεύοντες τὰς
λέξεις, εἰς αὐτὰς νὰ θυσιάζωσι τὴν ἀληθῆ παιδείαν
καὶ εὐημερίαν των. Ἐζητήθη ἡ γνώμη τοῦ ἑλληνι-
κοῦ Πανεπιστημίου περὶ τοῦ διδακτικοῦ ποιηματίου
« αἱ εὐχαὶ τῆς πρώτης τοῦ ἔτους 1870 » ὡς πρὸς
τὴν οὐσίαν, καὶ ἂν ἡ μορφή ἀρμόζει εἰς τὴν οὐ-
σίαν σατυρικοῦ ποιήματος. Τὸ Πανεπιστήμιον ἐπῆ-
νεσε τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ κατέκρινε τὴν μορφήν. Δὲν
μοι φαίνονται ὅμως πειστικοὶ οἱ λόγοι του καὶ ἀν-
τιφρονῶ ὅτι χωρὶς τὴν τοιαύτην μορφήν ἡ οὐσία
δὲν ἔχει ἀξίαν, καὶ ὅτι ἡ κοινὴ ἡμῶν γλῶσσα εἶ-
ναι ἡ γλῶσσα τῆς ἡμετέρας ποιήσεως. Ἐπὶ τοῦ
ζητήματος τούτου ἐξαίτουμαι τὴν ὑμετέραν σοφὴν
γνώμην. Τὸ μεγαλεῖον ὑμῶν εἶναι βραβεῖον τῆς ἀ-
ληθοῦς ὑμῶν λατρείας πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα·
ἐν ὀνόματι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος λάβετε ὑπ' ὄψιν
αὐτὸ τὸ ζήτημα. Ἄν ἐξ ἀβροφροσύνης πρὸς τὸ ἑλ-
ληνικὸν Πανεπιστήμιον, ὅπερ καὶ ἐγὼ τιμῶ καὶ
σέβομαι, ἀλλ' ἐν πεποιθήσει ἀδυνατῶ νὰ τοῦ σεβασ-
θῶ καὶ τὴν γνώμην, δὲν θέλουσι νὰ ἀποφανθῶσιν
οἱ ὑμέτεροι σεβαστοὶ καθηγηταὶ ὡς σῶμα, ἀποφάν-
θητε χάριν τοῦ πολιτισμοῦ ὡς ἄτομα. Ἡ νέα Ἑλλὰς,
ὡς εἶναι, εἶναι εἰς ἐκυτὴν βῆρος καὶ τὸ σκῶμμα τῶν
ἄλλων εὐνομουμένων ἔθνων· ἀλλ' ἂν ἦτο ὡς ἔπρεπε
νὰ ἦναι, ἤθελεν εἶσθαι εἰς ὑμᾶς ὡς πρὸς τὸν πολιτι-
σμόν ὁ εἰλικρινέστερος σύμμαχος. Ανατίθεται λοιπὸν
εἰς ὑμᾶς ἡ κρίσις ὡς δίκαιον καὶ ὡς συμφέρον. Οὐ-
δαὶς δὲ ἀμφισβᾷλει ὅτι ἡ ἀπόφασις ὑμῶν θέλει εἶ-
σθαι ἀπόφασις τοῦ παλαίου Ἀρείου Πάγου.

Κύριοι Ἑλληνοδίκαι τοῦ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ
τοῦ φιλογενοῦς Κυρίου Βουτσιᾶ
κατὰ τὸ ἔτος 1870.

Βλέπων ὅτι ὁ κόσμος πλανᾶται, ἐκπέδισα βλα-
χοπούλαν ἀπὸ τὰ βουνὰ ἱέρειαν τῶν Μουσῶν ἐπὶ
τῶν κορυφῶν τοῦ Ἑλικῶνος καὶ ἐνδεδυμένην ἀπλᾶ
καὶ καθαρὰ τὴν ἐρρίφα εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ ἑλλη-
νικοῦ Πανεπιστημίου ἐν ἡμέρᾳ μεγάλῃς πανηγύρεως,
νὰ διδάξῃ τὸν ἑλληνισμόν τὰ συμφέροντά του καὶ
τὰ χρέη του· τὸ βλέμμα τῆς ἀκτινοβολεῖ τὸ πνεῦ-
μα, τὰ στήθη τῆς πνέουν ἔρωτα, τὸ πρόσωπόν τῆς
εἶναι ἡλιοκαυμένον ἀλλὰ πλήρες γλυκύτητος, τὸ
σῶμα εὐμορφον καὶ ὑγιὲς καὶ ἡ ψυχὴ τῆς ἀδούλω-
τος. Ἡ ὑμετέρα ὀρθὴ κρίσις καὶ ἐκλεκτὴ αἴσθησις
ἐκτιμᾷ καὶ νοστιμεύεται τὰ κάλλη τῆς ἀφελοῦς αὐ-
τῆς κόρης καὶ τὴν εἰσάγει εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ δια-
γωνισμοῦ· τὸ δὲ ἀκροατήριον εἰς τὴν ἀφέλειν τοῦ
ἥθους, τὴν εὐφράδειαν καὶ τὸ εὐθὺ τῆς ὁμιλίας τῆς
τὴν ἀστείότητα τοῦ πνεύματος καὶ τὸν πατριωτι-
σμόν, μένει ἐκστατικόν, τέρπεται καὶ διαχέεται εἰς
τὸ πρόσωπόν του ἡ φαιδρότης, τὴν ὀρθὴν ὁμῶς κρί-
σιν καὶ τὴν λεπτὴν αἴσθησιν ὑμῶν νικᾷ τῶν τύπων
ἡ πρόληψις καὶ κατατρώγει τὴν οὐσίαν. Ἀναγκάζε-
σθε νὰ ζητήσετε ψεγάδι διὰ νὰ μὴ τὴν ἐπαινέσετε,
καὶ αὐτὸ τὸ ψεγάδι εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀνεπιτήδευτον
ἐνδυμασίαν τῆς ἀστείας βλαχοπούλας. Ἐπρεπε, λέ-
γατε, κύριοι, νὰ τῆς βάλλῃ ὀλίγον ἄλευρι νὰ κρύψῃ
τὴν μελανυχρινάδα τῆς, νὰ τὴν ἀλείψῃ ὀλίγον ψι-
μίθιον διὰ νὰ γιγλίσῃ· νὰ τῆς φορέσῃ κορσέτον νὰ
εὐμορφήνῃ τὸ στήθος· χειρόκτια νὰ κρύπτεται ἡ
τραχύτης τῶν χειρῶν· στιβαλέτα νὰ πρύπτεται τὸ
ποδάρι τῆς· τέλος πάντων νὰ τῆς φορέσῃ κότσον
διότι συνειθίζεται· ἔπειτα ἔχει εἰς τὸ πρόσωπον φα-
κίδας. Σὰς εὐχαριστῶ, Κύριοι, διότι ἐλάβετε ὑπ' ὄ-
ψιν τὸ ποίημα καὶ διότι τοῦ συνεστήσατε τὴν τύ-
πωσιν. Δὲν εἰμαι ποιητὴς ἐξ ἐπαγγέλματος· καὶ
ποιῶν προσφέρω ἀπλῶς θυσίαν εἰς τὰς Κάριτας· ἐπε-
θύμουν μάλιστα καὶ νὰ σὰς εὐχαριστήσω, ἀλλὰ τὸ
εὐρισκὸν ἀνάρμοστον. Δὲν τὴν ἀλεύρωσα, διότι εἰς
τὴν πατρίδα μου ἀλευρόνουν τὰ ὀψάρια ὅταν θὰ τὰ
τηγανίσουν, καὶ τὴν εὐμορφὴν αὐτὴν κόρην δὲν τὴν
εἶχα διὰ τηγάνισμα· ἀπέφυγα τὸ ψιμίθιον, διότι τὸ
ἐβάζαν καὶ οἱ Φαρισαῖοι, καὶ ὡς ἀληθὴς ὁπαδὸς τοῦ
Ἰησοῦ ἀποστρέφομαι τὸν φαρισαϊσμόν· ἔπειτα ἐνό-
μιζα ὅτι τῆς ἤρκει τὸ φυσικὸν χρῶμα τῆς παρθε-
νίας καὶ ἡ φυσικὴ ἀπαλότης τοῦ δέρματος καὶ δὲν
τῆς ἐβαλα κορσέτον μὴ τῆς χαλάσω τὰ στήθη καὶ
γυρεύω τροφὸς ἔπειτα νὰ βυζάζουν τὰ πικιδιά τῆς,
ἐνῷ εἰμαι βέβαιος ὅτι χωρὶς μποῦστον θέλει τὰ βυ-
ζάζει μόνη τῆς· εἶναι πολὺ συχαμερὸς ὁ κότσος· δὲν
τῆς ἐβαλα ταῖς ἐλλείας μὴ τῆς πληγώσω τὸ πρόσω-

πον καὶ ἀληθινὰ τὴν ἀσχημίω· χειρόκτια φορεῖ ὅταν θερίζῃ ὥς οἱ παλαιοὶ ἱππότες εἰς τὰς ξιφομαχίας ἐφόρουσαν χειρόκτια, ἀλλ' ἐκτὸς τῆς χονδρᾶς ἐργασίας θέλει νὰ ἔχῃ ἐλευθέρας τὰς χεῖρας· καὶ ἂν αἱ παλαιαὶ γυναῖκες ἐφόρουσαν τσουράπια καὶ στιβαλέτια, δὲν ἤθελεν εἶσθαι ποιητικὸν ἐπίθετον τῶν ὠραίων γυναικῶν τὸ καλλίσφυρον. Τὴν συνεβούλευσα ὁμῶς νὰ σέβεται ἑαυτὴν καὶ τὸ ἀκροατήριον. Διὰ τοῦτο ἔκρινεν ἄλλως ἢ ὑμεῖς τὸ ἀκροατήριον καὶ αὐτὸ κατὰ τὸν Μαλέρβον, τὸν μέχρι σχολαστικότητος περὶ τὴν γλῶσσαν ἀκριβῆ, εἶναι ὁ ἀληθὴς κριτὴς τῆς γλώσσης. Οὐτε νομίζω διὰ τοιούτων ἀρχῶν ἔκρινον οἱ παλαιοὶ Βαιῶτοί εἰς τοὺς ἀρχαίους ποιητικούς ἀγῶνας τὴν Κορίνναν, καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖνοι μὲν εἶχον καλοὺς ποιητάς, ἡμεῖς δὲ δὲν ἔχομεν, οὐτε μὲ τοιαύτας ἀρχὰς θέλομεν ποτὲ ἀπολαύσει. Διότι ἡ ἀποκλήρυξις τῆς κοινῆς γλώσσης ὡς γλώσσης ποιήσεως, εἶναι τοῦ ποιητικοῦ πνεύματος ἡ καταδίκη. Αὕτη, κύριοι, ἡ γλῶσσα εἰς ἣν εἶναι γεγραμμένον αὐτὸ τὸ ποιημάτιον εἶναι ἡ γλῶσσα εἰς ἣν ἐρραψώθησεν ὁ Ὀμηρος, ἔψαλλεν ἡ Σαπφώ, ὁ Αἰσχύλος, ὁ Πίνδαρος, τὴν ὁποίαν ἔγραψεν ὁ Θουκυδίδης, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδημηγόρησεν ἐν Ρώμῃ Κάτων ὁ πρεσβύτερος καὶ αὐτὸν ἐμιμήθη ὁ Σαλλούστιος, ὅτι εἶναι ἡ γλῶσσα τοῦ Δάντη καὶ τοῦ Σεκεσπήαρ, ἡ γλῶσσα τῆς ζῶης καὶ τῆς ἀληθείας, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ γλῶσσα τῆς ἀληθινῆς ποιήσεως.

Ἡ ἀποκλήρυξις, κύριοι, τῆς καθομιλουμένης ὡς γλώσσης ποιήσεως εἶναι ἡ καθαυτὴ ἀρνησις ἀγαπῆ τῆς μητρὸς χάριν πλουσίας εὐγενοῦς γραΐας ἐπ' ἐλπίδι υἱοθετήσεως. Καθὼς οἱ νόμοι τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων παρουσιάζονται εἰς τὸν Σωκράτην ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ, ὅτε ὁ Κρίτων τὸν συνεβούλευσε νὰ δραπετεύσῃ, μὲ ἀσυγκρίτῳ λόγῳ ἀνώτερον δίκαιον δύναται νὰ εἴπῃ ἡ κοινὴ γλῶσσα πρὸς τοὺς ἀποκηρύξαντας αὐτὴν καθηγητὰς τοῦ πανεπιστημίου (διότι, ὡς ἐπληροφορήθημεν ἐκ καλῆς πηγῆς, δὲν ἀπεκηρύχθη ὑπὸ τῶν ἀγωνοθετῶν Πάλλη καὶ Βουτσινᾶ, ἀλλ' ὑπὸ τινῶν ζηλωτῶν τοῦ νόμου καθηγητῶν τοῦ πανεπιστημίου)· παιδιά μου! τί σὰς ἔκαμα καὶ μὲ διώχνετε καὶ δὲν θέλετε νὰ μὲ γνωρίζετε μητέρα; ἐγὼ δὲν σὰς ἐνανούρισα μικρὰ, καὶ ψελλίζοντα τὸ νανάρισμα μου δὲν ἐμάθατε νὰ προφέρετε; δὲν ἐγινόμην νήπιον πρὸς χάριν σας ἕως νὰ συνηθίσετε; μὲ τὰ παρχμύθια μου, μὲ τὰ τραγούδια μου, μὲ τοὺς μύθους μου, μὲ τὰ γνωμικά μου, μὲ τὰς παροιμίας μου, δὲν ἐπλούτισα τὴν ἀνόθευτον φαντασίαν σας; Ἀπὸ ἐμὲ δὲν ἐμάθατε νὰ προφέρετε τὰ τρυφερὰ ὀνόματα τῆς μητρὸς, τῆς ἀδελφῆς, τοῦ φίλου, τῆς ἀγαπημένης, τὸ ἀλησμόνητον τῆς πατρίδος ὄνομα; ἐγὼ δὲν σὰς ἐδίδαξα τὰ πρῶτα παιγνίδια, τὰς πρῶτας διασκεδάσεις τῆς παιδικῆς σας ἀθωότητος; Ἐνῷ ἡ μήτηρ

σὰς ἐβύζκινε καὶ σὰς ἀπεγαλάκτιζεν, ἐγὼ ὡς ἄλλη μήτηρ φιλόστοργος σὰς ἐνέπνευσα τὰς πρῶτας ιδέας, τὰ πρῶτα αἰσθήματα, τὰ πρῶτα χρέη τοῦ ἀνθρώπου, ὅχι εἰς τὰ βιβλία, ἀλλ' ὡς ἀκούρπστος παιδαγωγὸς ἐπάνω εἰς τὰ πράγματα· εἰς ποῖαν γλῶσσαν ἐμάθατε νὰ αἰσθάνεσθε τὰ κάλλη τῆς ἀνοίξεως, τὸ μεγαλοπρεπὲς αἰθρίου οὐρανοῦ, τῶν ἑλληνικῶν θαλασσῶν τὴν ὠραιότητα, τὴν φρίκην τῆς τρικυμίας, τῶν ἀνέμων τὴν βοήν, τὸ γοητευτικὸν χρωμάτισμα τῶν ὀρέων κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου; Τί σὰς ἔπταισα καὶ μὲ περιφρονεῖτε καὶ μὲ ὑβρίζετε καὶ μὲ ἀφίνετε νὰ ψοφήσω τῆς πείνας; ἐγὼ δὲν σὰς παρηγόρησα εἰς τὴν δυστυχίαν σας; δὲν σὰς ἀνεκούφισα καὶ ἔσωσα τὸν ἐθνισμόν σας ἐν μέσῳ τῆς δουλείας; διατί ἀρνείσθε τὴν μητέρα σας; Διότι νομίζετε ὅτι εἰσθε μεγάλοι καὶ εὐδαίμονες χάριν τῆς πλουσίας εὐγενοῦς γραΐας τῆς ἑλληνικῆς, διότι ἐλπίζετε νὰ σὰς υἱοθετήσῃ. Ἡ ἀρνησις τῆς μητρὸς εἶναι χυμῆς ψυχῆς ἴδιον, εἶναι παρανομία, μέγιστον ἀνοσιούργημα· καὶ ἡ εὐγενὴς ἐκείνη γραία, βλέπουσα νὰ ἀρνήσθε τὴν καθαυτὴν μητέρα σας, ἂν δὲν σὰς περιφρονῇ διότι εἶναι συγγενὴς, ἀλλ' ἐνδομύχως σὰς λυπεῖται καὶ σὰς ἀποστρέφεται. Μὲ ἀφήνετε νὰ ἀποθάνω ἐκ τῆς αἰτίας· ἀλλὰ δὲν θὰ ἀποθάνω ἐγὼ· θὰ ἀποθάνουν αἱ προλήψεις σας καὶ ἡ μνήμη σας θὰ μένει περιφρονημένη ὡς ἡ μνήμη ἀχαρίστων υἱῶν. *Τὰ ἔθνη δὲν ἀποθνήσκουσι καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν νέων Ἑλλήνων θὰ ἀποφασίσουν τῆς τέχνης τὰ ἀριστουργήματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἦναι παρὰ ἐδικὰ μου τέκνα γνήσια.* Ἐγὼ, κύριοι, δὲν ἡμπορῶ νὰ ἀρνηθῶ τὴν μητέρα μου.

Ἀντίνο', οὕτως ἔστι δόμων ἀέκουσαν ἀπῶσαι
Ἡμ' ἔτεχ', ἡμ' ἔθρεψε· πατὴρ δ' ἐμὸς ἄλλοθι γαίης
Ζῶει· ἔγ' ἡ τέθνηκε· κακὸν δὲ με πολλ' ἀποτίνειν
Ἰκαρίῳ, εἰ κ' αὐτὸς ἐκὼν ἀπὸ μητέρα πέμψω.
Ἐκ γὰρ τῶν κακὰ πείσομαι, ἄλλα δὲ δαίμων
Δώσει· ἐπεὶ μήτηρ στοχεράς ἀρήσεται Ἐρινύς,
Οἴκου ἀπερχομένη· νέμεσις δὲ μοι ἀνθρώπων
ἔσσεται ὡς οὐ τοῦτον ἐγὼ ποτε μῦθον ἐνίψω (*).

Πεζὰ ἡμπορῶ νὰ γράψω ἑλληνικώτερα· ἀλλ' ἅμα γίνωμαι ποιητὴς, μὲ κυριεύει ὁ οἶστρος τοῦ νὰ προσ-

(*) Προσθέτω τὴν ἐξήγησιν ἐκ τῆς παρ' ἐμοῦ ἀνεκδότου μεταφράσεως τῆς Οἰδυσσεύς.

Ἀποκριθεὶς δ' ὁ γνωστὸς Τηλέμαχος τοῦ εἶπε·
Ἀντίνοος, δὲν γίνεται ἀπὸ τὸν οἶκον μέλας
Ν' ἀποδιώξω στανικῶς ἐκείνην ποῦ ἐμένα
Ἐγέννησε καὶ ἔθρεψεν· ἄλλοθι δὲ ὁ πατὴρ μου
Ζῇ οὗτος ἢ ἐπέθανε· κακὰ δὲ ν' ἀποδώσω
Πολλὰ εἰς τὸν Ἰκάριον, ἐάν ὁ ἴδιος θέλει.
Διώξω τὴν μητέρα μου, διότι καὶ ἐκ τούτου
Ἐκ τοῦ πατρὸς μου δηλαδὴ πολὺ θὰ κακοπάθω,
Καὶ ἄλλα πάλιν ὁ θεὸς σ' ἐμένα θέλει δώσει·
Αἰὲτ' ἡ μήτηρ τὰς φρικτὰς θεὰς παρακαλεῖται
Κατ' ἀχαρίστου Ἐρινύς, ἐνῷ ἀπὸ τὸν οἶκον
Θὰ φεύγει· οἱ δὲ ἄνθρωποι θέ νὰ μὲ κατακρίνουν·
Τὸν λόγον τοῦτον ὥστ' ἐγὼ ποτὲ δὲν θὰ προφέρω.

φέρω θυσίαν εἰς τὰς Χάριτας· ἀπαιτητική ἡ μητρική γλῶσσα μου παρουσιάζεται καὶ μου ἐπαναστατεῖ τὸ πνεῦμα· εἰς ἐμένα λέγει εὐρίσκεται ὁ ποιητικός σου θησαυρός, αἱ μεταφοραὶ, αἱ παροιμίαι, αἱ ἀλληγορίαι, αἱ εἰκόνες, οἱ μῦθοι, οἱ τύποι οἱ κοινοί, ἀπλοῦν τῶν μεγάλων ἰδεῶν ἔνδυμα, ὁ νέος ἑλληνικὸς βίος, τὰ ὅποια μικρὸς ἔμαθες καὶ μετὰ τὰ ὅποια εἶσαι ζυμωμένος· ἂν δὲν με ἀκούσης νὰ ἔχῃς τὴν κατάρτα μου. Καὶ ἡ μητρική κατάρτα με ἐμποδίζει νὰ ἀλλαξοπιστήσω νὰ γίνω Φαρισαῖος σοφολογιώτατος. Αὕτη δὲ ἡ ἐπιμονὴ εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων μου με ἔχει πρὸς πολὺ ζημιωμένον· ἀλλ' ὑποφέρω ἀγογγύστως καὶ ἀκόμη ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ εἰς αὐτὴν τὴν γλῶσσαν ἠθελα κηρύξαι εἰς τοὺς συνδεσμώτας μου νὰ τοὺς παρηγορήσω, νὰ τοὺς προτρέψω νὰ ὑποφέρωσι μετ' ὑπομονῆς τὴν τύχην των.

Νὰ λέγῃ, κύριοι, ἡ κοινὴ γλῶσσα ὅτι ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ περιφρονεῖ τὴν σχολαστικότητα, ὅτι ἡ ἀποκήρυξις αὐτῆς εἶναι θανάσιμον ἀμάρτημα περιέχον ἐν ἑαυτῷ τὴν τιμωρίαν, ἔχει μέγα δίκαιον· αἱ ἀρχαὶ τὰς ὁποίας πρεσβεύει ὁ Ἑλληνικὸς Φαρισαϊσμός ἐμποδίζουν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀφελοῦς ποιήσεως τῆς ἐποχῆς, καὶ δὲν δίδουσιν εἰς τοὺς νέους δυνάμεις νὰ ἀναβῶσιν εἰς τὸ ὕψος τῆς τεχνικῆς ποιήσεως, ἥτις εἰς ἡμᾶς δὲν δύναται νὰ ᾔται προῖον ἐθνικοῦ μεγαλείου, ἀλλὰ τῆς βαθείας μελέτης τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων ποιητῶν καὶ τῆς σπουδῆς τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ βίου. Ὁ Μολιέρος ἐπεσκέπτετο Λουδοβίκον τὸν ΙΔ' ἐνδεδουμένον Μαρκεσίος καὶ διήγειρε τὸν γέλωτα τοῦ μεγάλου ἐκείνου τυράννου· οἱ ἐδικοί μας ὅμως Φαρισαῖοι σοφολογιώτατοι ἐνδεδουμένοι θώρακα, ἀσπίδα, περικεφαλαίαν, δόρυ καὶ κνημίδας, τὴν πανοπλίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων διὰ νὰ εἰπωσιν ἄρτον τὸ ψωμί, ἐνῷ τοὺς ἄρτους μοιράζουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διεγείρουσι τὸν οἶκτον τῆς ἀρχαίας δημοκρατικῆς Ἑλλάδος· διότι ὁ μὲν χαρακτήρ τῶν Μαρκεσίων ἦτο ἡ κουφότης, τῶν δὲ σοφολογιωτάτων μας ἡ πτωχολαζονεία ἢ μᾶλλον ἡ ἐλεεινότης, ἡ κακομοιρία.

Ὁ χαρακτήρ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, κύριοι, ἦτο τὸ αἰσθημα τῆς τιμῆς, τῆς αὐθουπαρξίας· καὶ ἂν ἔλαβεν ἔξωθεν τοὺς σπόρους τοῦ πολιτισμοῦ, ἐνετύπωσεν εἰς αὐτοὺς τὸν ἐδικὸν τῆς χαρακτῆρα διὰ τὴν ἰσχυράν τοῦ πνεύματός της ἀφομοιωματικὴν δύναμιν. Ἡμεῖς τὸ ἐναντίον, ὅ,τι ἔχομεν εἶναι ξένον καὶ ἀρνούμεθα τὰ ἐδικά μας καλὰ τὰ ἀπλὰ ἥθη μας καὶ τὴν ζῶσαν γλῶσσαν μας· τὸσον βαθέως εἰς τὴν ψυχὴν μας εἶναι ῥιζωμένη τῆς μηδαμινότητός μας ἡ συναίσθησις, καὶ οὕτω ἀγαλλόμεθα κυλιόμενοι εἰς τὸν βόρβορον ὡς οἱ χοῖροι· μετὰ ταῦτα δὲ ἀρχάς, μετὰ ταῦτα αἰσθήματα θέλομεν νὰ κυριεύσωμεν καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ τυφλὴ μίμησις

εἶναι ἴδιον πιθήκου, τοῦ ἀνθρώπου ἴδιον εἶναι ἡ ἐκλογὴ, ἡ ἐλευθέρη μίμησις· ἡμεῖς τὸσον κείμεθα χαμηλὰ, ὥστε δὲν τολμῶμεν νὰ εἰπώμεν ὅτι ὑπάρχομεν· εἴμεθα ἀληθεῖς εἰδωλολάτραι· λατρεύομεν τὰ εἰδῶλα τῆς μωρίας, τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συρμοῦ καὶ τὰς λέξεις τὰς ἑλληνικάς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος τὸ δέρμα, καὶ ἐν μέσῳ τῆς διπλῆς ταύτης ξένης πολυτελείας πτωχαίνομεν πολυειδῶς ἀντὶ νὰ πλουτίζωμεν, καὶ ἐνῷ εἴμεθα ἀκόμη νήπια ἀντὶ νὰ αὐξάνωμεν, ὡς ἡ φύσις ἀπαιτεῖ, μαραινόμεθα.

Un luxe étranger introduit dans un pays sans lois qui le limitent et le règlent est un élément funeste dans l'ordre social. Ξένη πολυτέλεια εἰσνηγμένη εἰς χώραν τινὰ χωρὶς νόμους περιορίζοντας καὶ κανονίζοντας αὐτὴν εἶναι στοιχεῖον ὀλέθριον ἐν τῇ κοινωνικῇ τάξει⁽¹⁾. Εἰς ἡμᾶς καὶ ὅλην τὴν Ἀνατολὴν ἡ εἰδωλολατρεία τοῦ συρμοῦ ἀφαιρεῖ καὶ τὴν τελευταίαν ἱκμάδα ἐγκυμονοῦσα ἀπερίγραπτα δυστυχήματα. Ἀλλ', ὡς νὰ μὴ μᾶς ἐφθάνεν αὕτη, προστίθεται καὶ δευτέρᾳ πολυτέλεια ἡ εἰδωλολατρεία τῶν ἑλληνικῶν λέξεων, καὶ πτωχαίνει ἀντὶ νὰ πλουτίζῃ τὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τύπους ζηρούς θυσιάζει τὴν ἀληθῆ τοῦ ἔθνους ἀνάπτυξιν.

Καὶ πρῶτον ἡ γλῶσσα πτωχαίνει ἀντὶ νὰ πλουτίζεται· καὶ διὰ νὰ ἐξετασθῇ τὸ ζήτημα σαφέστερον διακρίνεται ἡ γλῶσσα εἰς γλῶσσαν τῆς ἐπιστήμης καὶ γλῶσσαν τῆς ποιήσεως. Ἡ ἐπιστήμη θέλει ἀπλῶς σημεῖα παραστατικὰ τῶν ἰδεῶν, καὶ ἡ καλητέρᾳ δι' αὐτὴν γλῶσσα εἶναι ἡ μεθοδική, ἡ ἀνακαλοῦσα τὴν ἰδέαν. Ἐὰν οἱ Σῖναι διὰ μονοσυλλάβων ἠθελον ὀνομάσει τὰ γένη καὶ τὰς διαφορὰς, τὰ διάφορα εἶδη ἠθελον παρίστασθαι διὰ δισυλλάβων ἢ τρισυλλάβων λέξεων παραστατικῶν τοῦ γένους καὶ τῆς ἐσχάτης διαφορᾶς· ἡ γλῶσσα αὕτη ἠθελεν εἶσθαι ἡ ἀρίστη διὰ τὴν ἐπιστήμην. Τὸ ὄνειρον τῆς ἐπιστήμης εἶναι ἡ δημιουργησις γλώσσης καθολικῆς. Ἡ ἐπιστήμη εἶναι φιλόσοφος, ἀδιαφορεῖ περὶ ἔθνων καὶ ἐθνικοτήτων καὶ ὁ ἐπιστήμων εἶναι κοσμοπολίτης. Ἀλλ' ἂν ἡ ἐπιστήμη τρέφεται μετ' ἰδέας ὁ ἐπιστήμων δὲν εἶναι ὄν ἰδανικὸν καὶ ἡ εὕρεσις τῶν ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν ἀπαιτεῖ οὐ μικρὰς δαπάνας· διὰ τοῦτο ὁ ἐπιστήμων καὶ τοὶ κατὰ διάνοιαν κοσμοπολίτης, πράγματι εἶναι μέλος ἔθνους, τοῦ ὁποίου χρεωστεῖ νὰ ζητῇ τὰ συμφέροντα καὶ νὰ τὰ ὑπερασπίζεται διὰ τῆς ἐπιστήμης του· οὐαὶ δὲ εἰς τὸν μὴ ἔχοντα μεγάλην πατρίδα.

Ἀφ' οὗ ἡ ἐπιστήμη, ἥτις εἶχεν ἐκλίπει, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀρχαίαν πατρίδα της, ἦτο ἐπόμενονον νὰ εἰσχυθῶσι καὶ ὅροι μετὰ τύπους ἑλληνικοὺς, διότι ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς ἦτο ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐπιστήμη καὶ οἱ

(1) Herder philosophie de l'histoire, ἀναφέρω τὴν γαλλικὴν μετάφρασιν.

ἐπιστημονικοί ὄροι οἱ μὲν ὑπῆρχον ἑτοιμοί, οἱ δὲ ἐσχηματίζοντο εὐκόλως. Τὸ ζήτημα εἶναι, ἂν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν νέων ἐπιστημονικῶν ὄρων ἐπεστέτησεν ἡ καλὴ αἴσθησις καὶ ἡ μέθοδος· καὶ ὥς πρὸς τοῦτο δικαιοῦται τις νὰ ἀμφιβάλλῃ. Προσέτι ἂν, εἰσαχθέντων τῶν ὄρων, εἰσῆχθησαν καὶ ἀκριβεῖς αἱ ὑπ' αὐτῶν παριστάμεναι ἰδέαι. Αἱ ἐπιστημονικαὶ ἰδέαι εἶναι τρόπον τινὰ ἡ ἐθνικὴ τράπεζα καὶ οἱ ἐπιστημονικοί ὄροι τὰ τραπεζικὰ γραμμάτια. Ζητεῖται ἂν ἡ τράπεζα αὕτη ἔχει καὶ μεταλλικὸν ἀνάλογον ἢ ἐκδίδει γραμμάτια πολλαπλάσια τοῦ μεταλλικοῦ καὶ εἰς πρώτην ἀκρίβη ἐξέλεγχῃν κινδυνεύῃ νὰ χρεωκοπήσῃ· δεύτερον, τεθέντος ὅτι ἔχει μεταλλικόν, ἂν τὸ ἔθνος κάμνῃ μεγάλην κυκλοφορίαν ἰδεῶν διὰ νὰ κυκλοφοροῦν πολλὰ τραπεζικὰ γραμμάτια καὶ ἐκ τούτου ἡ τράπεζα ὠφελεῖται. Ὅλος ὁ κόσμος φωνάζει ὅτι κυκλοφορεῖ νόμισμα εἰς ἐκπτώσιν ἢ ἡμιμάθεια· ἐπομένως τὰ χαρτονομίσματα τῆς τραπεζῆς δὲν κυκλοφοροῦν κατὰ τὴν ὀνομαστικὴν αὐτῶν ἀξίαν· ἡ κυκλοφορία των εἶναι ἀναγκαστικὴ καὶ ἐπομένως περιορισμένη. Ἀλλὰ δὲν φιλονεικῶ τὴν ἀρμοδιότητά τοῦ πανεπιστημίου εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν ἐπιστημονικῶν ὄρων, ἢ ἐπιστήμη εἶναι τῆς δικαιοδοσίας του. Δέχομαι ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ γλῶσσα ἐπλουτίσθη, ὅτι ἔπρεπε νὰ λάβῃ καὶ καλῶς ἔλαβε τύπους ἑλληνικοὺς καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἑλληνίζῃ· διότι ἡ συντομία καὶ ἀκρίβεια τῆς ἑλληνικῆς εἶναι μέγα πλεονέκτημα εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν ὄρος. Μάλιστα δύναται τις νὰ θεωρήσῃ μεγίστην ἑλλειψιν τὸ νὰ μὴ ἑλληνίζῃ τὸ πανεπιστήμιον· πρέπει γὰρ σχηματίζῃ ἀριστοκρατίαν σεβαστὴν καὶ διὰ τοῦτο πρέπει γὰρ ἑλληνίζῃ, ἥγουν ὅλοι οἱ καθηγηταὶ πρέπει γὰρ δύνανται γὰρ γράφωσι καὶ γὰρ ὀμιλοῦν ἑλληνιστί καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γὰρ ἐκθέτωσι τὰς πρωτοφανεῖς ἰδέας των διὰ τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον.

Ἀλλ' ἡ γλῶσσα ἡ ἐθνικὴ. ἡ γλῶσσα τοῦ κοινοῦ βίου, ἡ γλῶσσα τῆς ποιήσεως εἶναι τῆς δικαιοδοσίας τοῦ λαοῦ, καὶ τὸ πανεπιστήμιον ἢ οἱ λόγιοι οἰοῦντοτε ἀρπάσαντες ἀλλατρίαν δικαιοδοσίαν, διότι ἐθεώρησαν τὸ ἔθνος ἀνέλικον, ἐπτώχυναν τὴν γλῶσσαν ἀντὶ ἀληθῶς νὰ τὴν πλουτίσωσιν, ἀντὶ νὰ διαχύσωσι τὸ φῶς διέχυσαν τὸ σκότος καὶ τὴν σύγχυσιν καὶ ἀντὶ νὰ ἐνισχύσωσι τὸ ἐθνικὸν πνεῦμα καὶ τὴν ἐθνικὴν ἐκπαίδευσιν, διὰ τῆς λατρείας τοῦ θερμοματος τῆς ἑλληνικῆς, ἀντὶ τοῦ πνεύματος, τὰ παραζαλίζουν. Ἀπὸ τὰ νέφη, κύριοι, ἃς καταβῶμεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ μὲ τοὺς ποιητὰς τῆς ἐκλεκτῆς σχολῆς ὁμοῦ μὲ τοὺς ἥρωάς των καὶ τοὺς διδασκάλους των ἃς περιέλθωμεν τὸν κόσμον. Ἄς ἐμβῶμεν πρῶτον, κύριοι, εἰς παντοπωλεῖον· οἱ ἥρωες κοπιᾶζουσιν καὶ οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ σοφολογιώτατοι μὲ ὅλην

τὴν φαντασίαν εἶναι ἄνθρωποι· πολλοὶ δὲ καὶ μικραὶ σκηναὶ δύνανται νὰ συμβῶσιν εἰς τὰ παντοπωλεῖα· ἐκεῖ βλέπομεν σαρδέλας, σαρδούνια, ρέγκας, κολλοὺς, σκουμπριά, ταίρους, νήτικα, λαγκέρδας, παλαμίδας, κοκλάνους, σολομοὺς, μπακαλάους, στοκοφίσια, χαδιάρια, αὐγοτάραχα, σαλσισότα καὶ τουρσία διαφόρων εἰδῶν. Ὅλα αὐτὰ, κύριοι, πῶς θὰ τὰ ὀνομάσωμεν; ταρίχους βεβριότατα. — Ἀλλὰ πῶς θὰ διακρίνωμεν τοὺς ταρίχους; Διὰ περιφράσεων. Ἀλλ' ἡ περιφρασίς δὲν κατηγορεῖ πτωχείαν γλῶσσης; Ἐπειτα ὁ παντοπώλης δὲν ἐννοεῖ· καὶ ὅλη ἡ συνοδεία ἥρωες, ποιηταὶ καὶ σοφολογιώτατοι θὰ φύγουν ἐκ τοῦ παντοπωλείου χωρὶς νὰ ἀγοράσωσιν τίποτε. Πλησιάζει χειμὼν, κύριοι, καὶ οἱ ἥρωες, οἱ ποιηταὶ τῆς ἐκλεκτῆς σχολῆς μὲ τοὺς σοφολογιώτατους διδασκάλους των θέλουσι ζεστά φορέματα· ζητοῦν τσόχαν καὶ ἐμβαίνουν εἰς ἐμπορικόν· λέγουν τοῦ ἐμπόρου, κύριε, δός μας ἐριοῦχον. Δὲν σὰς ἐννοῶ, κύριοι· τὰ ἐριοῦχα εἶναι πολυειδῆ, μαλλὶ μὲ βαμβάκι, μαλλὶ μὲ μετάξι, μαλλὶ μὲ στουπὶ, μαλλὶ μὲ χόρτον, μαλλὶ καθαρὸν καὶ ταῦτα πάλιν διαφόρων εἰδῶν. Θὰ φύγουν καὶ ἀπὸ τὸν ἐμπορὸν χωρὶς τσόχαν. Περιπτοῦντες εἰς τὰ χαμένα, ἐκουράσθησαν καὶ ἐμβαίνουν εἰς ζαχαροπλαστεῖον· ἐκεῖ τί θὰ πάρουν; καφὲ, σομάδαν, λουκούμα, μπακλαβάν, βεβανί, μπισκότα, παστίτσα, τούρτας, πόντσι, καϊνιάκ, κατὰφί· οὐδὲν τούτων, κύριοι· ὅλων τούτων τὰ ὀνόματα δὲν εἶναι ἑλληνικά καὶ τὰ ἀγνοοῦν θὰ πάρουν λοιπὸν παγωτὸν θέρος καὶ χειμῶνα. Ἐξέρχονται παγωμένοι οἱ ἥρωες, οἱ ποιηταὶ τῆς ἐκλεκτῆς σχολῆς καὶ οἱ σοφολογιώτατοι ἐκ τοῦ ζαχαροπλαστείου καὶ ἡ πείνα καὶ τὸ ψύχος τοὺς θερίζει· τὰ ἔντερα· καταφεύγουν εἰς βεστοράν νὰ ἐπανορθώσωσι τὴν ἀνθρωπότητά των. Λαμβάνουν εἰς χεῖρας τὸν κατάλογον· ἀναγινώσκουν, σούπα, γιάχνι, καπαμάς, φρεκασὲ, μουςακάς, ροστμπίφ, μπιφστὲκ, ντολμάδες, γιοθαπλάκι, παστίτσο, μακαρόνια, πιλάφι, κομπόστα, ἱμάμ μπαλτί, αὐτὰ δὲν τὰ ἐννοοῦν καὶ τρώγουν νερόδραστον. Ἀλλ' οἱ ἥρωες μὲ νερόδραστον χορταίνονται; καὶ ἂν χορτάσουν καὶ αὐτοὶ θέλουν γίνοι νερόδραστοι. Φεύγουν λοιπὸν καὶ ἐκεῖθεν ἐν μέσῳ φθορᾶς καὶ ἀφθαρσίας νερόδραστοι, καὶ καταφεύγουν εἰς καφενεῖον νὰ ἔρχηλιάσουν, νὰ διασκεδάσουν τὴν ἀηδίαν τοῦ νερόδραστου· μπιλιάρδον δὲν ἤξεύρουσιν νὰ τὸ εἰποῦν, πρεφερέντσα, ὅχι· τρισέτα, ὅχι· ἐστίκ, τούλι, κιντίλλο, χουίστ, τίποτε· νὰ τὸ ζητήσουν ἀγνοοῦν, δὲν ἔχει λέξεις ἡ γλῶσσά των. Ἔστε βλέπετε, κύριοι, οἱ ποιηταὶ, οἱ ἥρωες καὶ σοφολογιώτατοι τῆς ἐκλεκτῆς σχολῆς εἶναι τοῦ ἀέρος ἄνθρωποι ἢ μάλλον ὁ χωρὶς ἐλαττώματα καὶ ἀνάγκας ἄνθρωπος τοῦ Ναστραδίν, τὸν ὅποιον ἐδίδεν εἰς τὸν ζητοῦντα κύριον ἀντὶ τοῦ ἀπωλεσθέντος

δου του. Ἐν μόνον ἔχουν καταφύγιον· νὰ μουγκαθοῦν καὶ νὰ ἀρχήσουν τὴν παντομίαν· μέγα τῷ ὄντι προτέρημα εἰς σοφολογιωτάτους καὶ ἥρωας καὶ εἰς ποιητὰς ἢ μουγκαμάρα. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν μένει ἕως ἐδῶ· οἱ ποιητὰι οἱ ἥρωες καὶ σοφολογιωτάτοι, τρώγοντες ἀδιακόπως νερόβραστον, ἤρχισαν νὰ ἀτροφοῦν καὶ τοὺς ἐκυρίευσεν μελαγχολία· καταβρύνουν εἰς τὸ περαθλάσιον, ἀγοράζουν ὄρφον, πάλιν τὸν νεροβράζουν, διότι ἀλλέως δὲν μαγειρεύεται, καὶ ἐμβαίνουν εἰς λέμβον νὰ διασκεδάσουν, νὰ ἐνθυμηθοῦν ὅτι εἶναι καὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι. Ἀλλ' ἐνῷ συνευθυμοῦν ἀφρόντιδες, αἰφνης βλέπουν τὴν θάλασσαν φρικιῶσαν καὶ ἄνεμον σφοδρὸν ἐπερχόμενον. Δὲν φωνάζουν ὄρταξ! μόλα σκότα! μάϊνα τὰ παντὰ! ἀλλὰ λύσον τὸν πόδα· κρούσον πρύμναν. Τί, ἐρωτᾷ ὁ πεδαλιοῦχος· καὶ μὲ τὸ τί ἡ λέμβος ἀνατρέπεται καὶ πνίγονται ἐλεεινῶς καὶ ἥρωες καὶ ποιητὰι μαζί με τοὺς σοφολογιωτάτους διδασκάλους των τοὺς Φαρισαίους τοὺς σχολαστικούς. Βλέπετε, κύριοι, ποῦ φέρει ἡ πτωχαλαζονεῖα; Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. Οἱ ἥρωες οἱ δυστυχεῖς ἐπῆγαν ἄδικα· ἀλλὰ τίς τοὺς εἶπε νὰ φορτώσουν τὰς πραγματείας των εἰς τοιοῦτο σαποκάρβον; Βλέπετε, κύριοι, ὅτι οἱ σχολαστικοί, ὡς ὁ Νέρων, ἔκαυσαν τὸ καλὸν τοῦ λαοῦ νὰ οἰκοδομήσῃ ὡραίαν οἰκίαν καὶ τὸν ἄφησαν εἰς τὴν διάκρισιν τῆς ἀτμοσφαίρας, εἰς τὸ ὑπαιθρον μὲ ζημίαν των. Ἐπρεπεν οἱ κύριοι Φαρισαῖοι, οἱ αὐτοχειροτόνητοι τῆς γλώσσης δικτάτορες, νὰ λάβωσι τὴν καλοσύνην νὰ ἐξελληνίσωσι πρῶτον τὰς λέξεις αὐτὰς. νὰ τὰς κατατάξωσιν εἰς λεξικά, νὰ ἐξέλθωσιν ἔπειτα νέοι ἀπόστολοι εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ εἰς τὰς κώμας νὰ κηρύξωσι τὴν βασιλείαν τοῦ σχολαστικῶν, νὰ κατηχηθῇ ὁ λαὸς εἰς τὴν νέαν ταύτην γλώσσαν καὶ τότε νὰ ἀπαιτήσουν νὰ ἐλληνίζῃ. Ἀλλὰ καταργεῖται τὸ ἐπικρατοῦν νόμισμα καὶ δὲν ἀντικαθίσταται ἄλλο· πῶς θὰ κυκλοφορήσῃ τὸ ἐμπόριον; Τὸ νὰ ἐμποδίσῃ τις τὸν ἄλλον νὰ ὁμιλῇ τὴν γλώσσάν του χωρὶς νὰ τοῦ ἀντικαταστήσῃ καλύτεραν εἶναι τυραννικόν· τὸ δὲ νὰ τὸν ἀκούσῃ ὁ ἄλλος ὅταν τοῦ λέγῃ νὰ μουγκαθῇ, ἐνῷ ἡμπορεῖ νὰ μὴ τὸ κάμῃ, εἶναι καθαρὰ μωρία.

Ἀλλ' ὅλαι αἱ ξέναι λέξεις, κύριοι, δὲν ἐξελληνίζονται, οὔτε πρέπει νὰ ἐξελληνισθῶσιν· εἶναι φακίδες εἰς τῆς γλώσσης τὸ πρόσωπον, αἱ ὁποῖαι τὴν νοστιμίζουν καὶ τὰς ὁποίας δὲν δύναται νὰ ἀφαιρέσῃ τις χωρὶς νὰ πληγώσῃ τὸ πρόσωπον καὶ τὴν ἀσχημίσῃ· μάλιστα εἰς τὴν κωμωδίαν καὶ τὴν σάτυραν, αἷτινες ἔχουν τὸν κοινὸν βίον κύριον ἀντικείμενον. Καὶ φοῦρνος μὴ καπνίσῃ· ὁ φοῦρνος ἐδῶ δὲν ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ χωρὶς ἀπιδίαν οὔτε ἱπνὸς οὔτε κάμινος· θὰ μείνῃ φοῦρνος, τοῦλάχιστον εἰς τὰς ἡμέρας μας. Καὶ

εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν ὁ Ἀβραάμ καὶ ὁ Ἰσαάκ ἔμειναν Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ· ἔγειναν Ἀβράμιος καὶ Ἰσαάκιος εἰς ἐποχὴν ὁμοιάζουσαν τὴν ἐδικήν μας· ἀλλ' ἡ ἐποχὴ ἐκείνη δὲν εἶναι καθόλου ποθητή. Εἰς δὲ τὸν κοινὸν βίον ἀδύνατον νὰ ἀποφύγῃ τις τὰς ξέναις λέξεις· αἱ λέξεις τοῦ εὐρωπαϊκοῦ χερσὺ λόγου χάριν εἶναι καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον Γαλλικαί.

Ἀλλὰ καὶ αἱ εἰσαχθεῖσαι Ἑλληνικαὶ ἀντὶ νὰ πλουτίσωσι τὴν γλῶσσαν καὶ διὰ τῆς ἀκριβοῦρημοσύνης βοηθήσωσι τὴν πρώτην ἀρετὴν τοῦ λόγου τὴν σαφήνειαν, τὴν ἐσκότισαν. Ὅρνιθα λέγεται κοινῶς ἡ ἀλεκτορίς καὶ ὄρνις ἐλληνιστὶ σημαίνει τὸ πτηνόν· ἡ εἰσαξίς τῆς λέξεως ὄρνις ὑπὸ τὴν δευτέραν σημασίαν δὲν εἶναι γλώσσης πλουτισμός, ἀλλὰ σύγχυσις. Ἄρτος καὶ ψωμί εἶναι λέξεις ἐλληνικῆς καταγωγῆς· ἀλλ' ἡ μὲν σημαίνει ψωμί εὐλογημένον παρὰ τοῦ ἱερέως, ἡ δὲ τὸ κοινὸν ψωμί· ἡ εἰσαξίς τῆς λέξεως ἄρτος ὑπὸ τὴν συνήθη σημασίαν εἶναι σύγχυσις. Ἡ Βοστίτσα ἔγεινεν Αἰγίον, καὶ τὸ Σινάνον Μεγαλόπολις· ἀλλ' οὔτε ἡ Βοστίτσα, οὔτε τὸ Σινάνον κεῖνται ἐπὶ τῶν ἀρχαίων τούτων πόλεων. Εἰπέ δῆμος Αἰγείου, δῆμος Μεγαλοπόλεως· ἀλλ' ἄφες τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων· διὰ τῶν ἀρχαίων ὀνομάτων ἀνακαλῶν τὴν ἀρχαίαν δόξαν, ἣν ἔφερον αἱ ἀρεταί, διὰ τῶν νέων τὴν δουλείαν, ἣν ἔφερον αἱ κακίαι τῶν ἐγκατοίκων, νὰ ἐνθυμίζωσιν εἰς τὸν κόσμον ὅτι τοὺς περιμένει ἡ τύχη τῶν προγόνων των, ἂν δὲν ἀρνηθῶσι τὴν κακίαν καὶ γίνωσιν ἐνάρετοι. Ἀλλὰ νέα ὀνόματα εἶναι ὀνόματα ἐνδοξα καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐξελληνισθῶσι· Ἰδρα, Ψαρά, Σπέτσαι παλαιὰ ἦσαν ἀσήμαντοι· τὰ σημερινὰ τῶν ὀνομάτων εἶναι ἐνδοξα· καὶ ὅστις ἠθέλην εἰπεῖ Ψύραν ἢ Ψυρίαν τὰ Ψαρά ἦτον ἄξιος νὰ τὸν φάγουν αἱ ψεῖραι.

Ἀλλὰ τὸ κεφάλαιον τῆς κοινῆς γλώσσης εἶναι Ἑλληνικῆς καταγωγῆς; εἶναι ἡ συνέχεια τῆς Ἑλληνικῆς, ὁ διακριτικὸς χαρακτὴρ τοῦ ἔθνους· τίμι λόγῳ, τίμι δικαίωματι τὸ ἀποκηρύττεις; διότι εἶναι ἡ Ἑλληνική; ἀπατάσχι· ἂν ἦτο ἡ Ἑλληνική, ἔπρεπε νὰ ἐννοῇ ὁ κόσμος τὸν Ὀμηρον, τὸν Αἰσχύλον, τὸν Σοφοκλέα, τὸν Πίνδαρον· ἀλλ' αὐτοὺς δὲν ἐννοοῦμεν ἡμεῖς, κύριοι, αἵτινες σπουδάζοντες ἐλληνικὰ ἐγηράσαμεν· αὐτὰ εἶναι πράγματα περασμένα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ μιμηθῶμεν διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν ἐδικήν μας φιλολογίαν ζωντανήν. Ἡ κοινὴ γλῶσσα, ἡ γλῶσσα τοῦ ἔθνους εἶναι θυγάτηρ τῆς Ἑλληνικῆς, ἡ συνέχεια τῆς Ἑλληνικῆς· ἀλλ' ὅχι ἡ Ἑλληνική· αἱ λέξεις ἔχουν ἄλλην σημασίαν, οἱ τύποι διάφοροι, ἄλλη ἡ σύνταξις τοῦ λόγου, ἄλλο τὸ ὄφος τῆς συγγραφῆς· ἡ κοινὴ ἔχει τὸν χαρακτῆρα τῶν νεολατινικῶν μὲ τὰς ὁποίας συνανепτύχθη καὶ συνέζησεν· εἶναι ἀναλυτικὴ, σαφής, φιλοσοφικὴ γλῶσσα· καὶ ἔχει καὶ ἐλληνισμοὺς πλειοτέρους τῆς

γλώσσης τῶν σοφολογιωτάτων. Αὐτὴν, κύριοι, νὰ ἀποκηρύξῃ οὐδεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα. Οἱ κοινοὶ τύποι εἶναι καθιερωμένοι ὑπὸ τῆς κοινῆς χρήσεως καὶ δὲν ἔχει δικαίωμα οὔτε ὁ Ἄνας, οὔτε ὁ Κατάφας νὰ ἐμποδίσῃ τινὰ νὰ τοὺς μεταχειρίζεται. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐπιστήμη εἰσέγαγε καὶ τοὺς τύπους τῆς ἀρχαίας, ἡμπορεῖ κάνεις νὰ μεταχειρίζεται καὶ αὐτούς; τοῦτο εἶναι πολιτισμὸς τῆς γλώσσης; τὰς κοινὰς λέξεις μὲ τύπους κοινούς καὶ τὰς τῆς ἀρχαίας μὲ ἀρχαίους τύπους, ἢ εἰς τὰς ἑλληνικὰς νὰ δώσῃ τύπους κοινούς κατὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ μέτρου, καὶ τὴν αἴσθησιν τοῦ γράφοντος. Διότι ὁ στίχος ὁμοιάζει τὸν τοῖχον· ὁ τοῖχος δὲν εἶναι στερεὸς ὅταν παραγεμίζεται, καὶ ὁ στίχος πρέπει νὰ ὑπηρετῇ τὴν ιδέαν διὰ νὰ ἔχῃ δύναμιν· εἰς τοῦτο δὲ ὁ ποιητὴς ἔχει τὴν πληθὺν τῶν τύπων μέγα βοήθημα. Ὁ Ὅμηρος μεταχειρίζεται ἀπειρίαν τύπων τοὺς ὁποίους δὲν ἐδημιούργησεν αὐτὸς, ἀλλὰ τοὺς εἶχεν ἡ γλῶσσα, καὶ ἡ στιχουργία του εἶναι ἀμίμητος· ὁ Πίνδαρος μεταχειρίζεται κατ' ἐκλογὴν καὶ τύπους καὶ ἰδιωτισμούς τῶν διαφόρων διαλέκτων, διότι ἔγραφε πρὸς τοὺς πανέλληνας, δι' ὃ καὶ οἱ γραμματικοὶ λέγουν κοινὴ διάλεκτος ἦν ἔγραψε Πίνδαρος.»

Ἡ γλῶσσα ἡ ἐθνικὴ εἶναι τοῦ λαοῦ ἰδιοκτησία· ὁ λαὸς τραγουδεῖ ἐπαναλαμβάνει τὰ μαθήματα τοῦ ποιητοῦ, τοῦ φυσικοῦ διδασκάλου του· ποῖημα τὸ ὅποιον δὲν τραγουδεῖ ἢ δὲν ῥαψῶδαι ὁ λαὸς δὲν εἶναι ἐθνικὸν ποῖημα. Οἱ καλοὶ ποιηταὶ καὶ οἱ κλασικοὶ ἐν γένει εἶναι οἱ φυσικοὶ τῆς ἐθνικῆς γλώσσης νομοθέται. Κριταὶ τοῦ καλοῦ κατὰ τοὺς νόμους τῶν κλασικῶν εἶναι ἡ Σοφία, τὰ Πανεπιστήμια· οἱ ἐδικοί μας ὅμως σοφολογιώτατοι ἔγιναν δικτάτορες, καὶ νομοθέται καὶ κριταὶ καὶ ἐκτελεσταὶ τοῦ νόμου· τίνοι δικαίωματι; ἐπὶ ποίων ἐξόχων ποιητῶν καὶ συγγραφέων ἐβάσισαν τοὺς περὶ γλώσσης νόμους τῶν; τίς τοὺς ἔκαμε νομοθέτας; οἱ κλασικοὶ συγγραφεῖς εἶναι ὀπίσω. Πῶς εἶναι δυνατόν τὸ ρεῦμα τῆς γλώσσης νὰ περιορισθῇ; τῶρα μὲ μίαν ἀξίναρτὰ χῶμα τὸ κρατεῖς, διότι τὸ ἔθνος δὲν αἰσθάνεται τὴν ὑπαρξίν του, δὲν ἔχει δύναμιν· ἀλλ' ἅμα δυναμώσῃ καὶ συναισθανθῇ ὀλίγον, ἡ πρώτη κατεβασιὰ θὰ φουσκώσῃ τὸ ρεῦμα καὶ θὰ συνεπάρῃ καὶ τοὺς Φαρισαίους μὲ ὅλα τῶν τὰ γελοῖα προσκόμματα.

Τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, κύριοι, ἐμόρφωσεν ἡ ποίησις καὶ ἐκ τῆς ποιήσεως ἐπήγαγεν ἡ φιλοσοφία· ὁ Ὅμηρος εἶναι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ὁ διδάσκαλος· ὁ Ἡρόδοτος εἶναι εἰς πεζὸν λόγον ἡ Ὁδύσσεια· ὁ Θουκυδίδης εἶναι δημηγορία· ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος ζῆ, συνδιαλέγεται, καὶ ὁ Ἀριστοτέλης συλλέγει τοὺς καρπούς καὶ τοὺς τοποθετεῖ εἰς τὰς ἀποθήκας. Καὶ ὁ νέος ἑλληνικὸς λαὸς θέλει μορφωθῇ διὰ τῆς ποιήσεως· ἀλλ' ἐκ τῆς ποιήσεως δὲν θέλει πηγάζει

ἡ φιλοσοφία· αὐτὴ εἶναι μορφωμένη ἤδη· αὐτὴ θὰ φωτίσει τὸν ποιητὴν καὶ θὰ τὸν ὁδηγήσῃ. Ἀλλ' ἡ ἐδικὴ μας σοφία, ἀποκηρύχσασα σωρηδὸν τὴν γλῶσσαν τοῦ ἔθνους, ἀπεκήρυξε μὲ αὐτὴν καὶ τὸ ὕψος τὸ ποιητικὸν καὶ ὅλον τὸν πολύτιμον θησαυρὸν τῆς ἐθνικῆς ποιήσεως. «Il sublime poetico debba sempre andar unito al popolare» Τὸ ποιητικὸν ὕψος πρέπει νὰ συμβαδίσῃ πάντοτε μὲ τὸ δημῶδες, λέγει ὁ Βίκος. Κωμῶδια, σάτυρα, ἔπος, διδακτικὴ ποίησις, λυρικὴ ποίησις δὲν ἔχει ζῶν ἡ ζωὴ χωρὶς τὴν δημῶδη γλῶσσαν καὶ αὐτὴ ἡ τραγωδία, ὅταν θὰ ἐκφράσῃ πάθη ζωηρὰ μὲ ἀλήθειαν, θὰ ὁμιλήσῃ τὴν κοινὴν γλῶσσαν.

Ὁ ἀποκηρύττων τὴν κοινὴν γλῶσσαν λαμβάνει θέαν στρατηγοῦ, ὅστις προστάζει τοὺς στρατιώτας του νὰ καύσωσι τὴν ἀποσκευὴν των. Ἀλλὰ τοῦτο πράττει ὁ στρατηγὸς ὅταν προβλέπῃ μέγα κέρδος ἢ μέγαν κίνδυνον· ἐδῶ ὅμως τὸ κέρδος οὐδὲν, οὐδεὶς ὁ κίνδυνος καὶ μεγίστη ἡ ζημία· ὁ ἀποκηρύττων τὴν κοινὴν διὰ νὰ εἰσάξῃ ἑλληνικὰ λεξίδια, τὸ δέρμα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὁμοιάζει τσοπάνην, ὅστις πυρπολεῖ δάση δρυῶν ἢ πευκῶν διὰ νὰ φυτρώσῃ χόρτον νὰ φάγουν τὰ γίδια του. Ἐπειδὴ ἔστω, πολλὰ καλὰ ἤρπασες τὸν ἐθνικὸν θησαυρὸν τοῦ λαοῦ, τὴν γλῶσσαν σου καὶ μὲ αὐτὴν τὰ ἀληθῶς ἑλληνικὰ ἦθη σου καὶ τὸν ἔρριψες εἰς τοὺς δρόμους, διὰ τὸ καλόν σου ὡς ἀνήλικον· ἔβαλες φωτὶλὰ καὶ τοῦ ἔκαυσες τὸ καλύδι, ἀφίνων αὐτὸν εἰς τὸ ὑπαιθρον, διὰ νὰ τοῦ κατασκευάσῃς ὠραῖον οἶκον μεγαλοπρεπῆ· ἐξεπλήρωσες τὴν ὑπόσχесίν σου; τὸν ἐξεπαίδευσες; τὸν ἐμποδίζεις νὰ τραγουδῇ, τοῦ ἐμόρφωσες τὴν κρίσιν; Ὁχι, κύριοι, εἰς λεξίδια κενὰ νοήματος, εἰς τὸ δέρμα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἐθυσιάσθη ἡ ἐθνικὴ ἐκπαίδευσις· ἡ ἑλληνικὴ τεχνολογία εἶναι τὸ πρῶτον καὶ σχεδὸν τὸ μόνον τῶν δημοτικῶν σχολείων, τῶν ἑλληνικῶν σχολείων καὶ τῶν γυμνασίων μέλημα· καὶ ὅμως οὔτε καὶ αὐτὸ κατορθοῦται· οἱ μαθηταὶ τῶν γυμνασίων μεταβαίνουν εἰς τὸ πανεπιστήμιον ἀγνοοῦντες καὶ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῆς ὀρθογραφίας.

Οἱ παλαιοὶ διδάσκαλοι ἐδόξαζον ἀριστοκρατίαν γραμμάτων· ἤρνοῦντο σφραῖς καὶ εἰλικρινῶς τὴν ὑπαρξίν τῆς κοινῆς καὶ ἐδίδασκον ἑλληνιστί· διότι ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ ποίησιν ἐθνικὴν ἐθεώρουν τοὺς ὕμνους τῆς ἐκκλησίας· ὁ καιρὸς δὲν ἦτο κατάλληλος ὥστε νὰ τοὺς φέρῃ νὰ σκεφθῶσι περὶ ἐθνικῆς ποιήσεως· ἀλλ' οἱ ὀλίγοι των μαθηταὶ ἐμάνθανον ἑλληνικὰ, μὲ τὰ ἑλληνικὰ ἐπιστήμας καὶ γράφοντες τὴν κοινὴν, τὴν ἔγραφον διωρθωμένην διότι ἐγνώριζον τί ἔγραφον· ἐζήτουν δὲ νὰ διορθώσουν τὸν λαὸν διὰ τῆς θρησκείας. Ἡ σημερινὴ σοφία μας εἶναι τύραννος· θέλει νὰ ἑλληνίσῃ ὁ λαὸς

ἐνῷ οὕτε τὸ Πανεπιστήμιον ἐλληνίζει οὕτε οἱ διδάσκαλοι τοὺς ὁποίους δίδει τὸ Πανεπιστήμιον· ἡ φιλολογία, ἡ ἀπεριόριστος αὐτὴ ἐπιστήμη, περιωρίσθη εἰς ξηροὺς τοὺς τύπους τῆς Ἑλληνικῆς. Ἡ γραμματικὴ, Κύριοι, εἶναι μέρος μόνον τῆς φιλολογίας· ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ὀλίγιστοι ἐξηκρίβωσαν. Μὲ αὐτοὺς τοὺς τύπους ναναρίζονται τὰ παιδιὰ εἰς τὰ δευτερεύοντα σχολεῖα, μεταβαίνουν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ἐν γένει νήπια καὶ ἐξέρχονται καπάτσοι. Χωρὶς ὑπερβολὴν τὰ μαθήματα τῶν σχολείων καὶ τῶν γυμνασίων εἶναι ἐν γένει ἡ ἐμετικὰ ἡ καθάρσια· ἡ διδασκαλία ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ εἶναι θύελλα· ἀκροάζεται ὁ μαθητὴς ἐν θορύβῳ ἀπὸ πρώτης μέχρις ἐσπέρας χωρὶς νὰ μελετᾷ· καὶ ἂν οὐ διέλθῃ τὰ ἔτη τῆς σχολῆς κάθεται ἄλλα τόσα νὰ χωνεύσῃ, ὥς ἡ καμήλα, τὸ ἄρπασθὲν νερόν καὶ ὑποθηκευθὲν εἰς τὴν κοιλίαν της. *Ἡ τοιαύτη κατάστασις τῆς ἐκπαιδεύσεως διατηρεῖ τὴν τυραννίαν τῶν σχολαστικῶν, καὶ ἡ τυραννία τῶν σχολαστικῶν τὴν τοιαύτην ἀθλίαν τοῦ ἔθνους κατάστασιν.*

Ἀναπνέομεν, κύριοι, ἀέρα βυζαντινῆς καὶ σχολαστικῆς ἀτμοσφαιρᾶς· ἡ πολιτικὴ μας εἶναι βυζαντινὴ καὶ σχολαστικὴ ἡ παιδεία μας. Καὶ ἐκ τῶν προτέρων καὶ ὑστέρων, κύριοι, σκεπτόμενος εὐρίσκει τις ὅτι παρ' ἡμῖν ἐπικρατεῖ τὸ βυζαντινὸν πνεῦμα τῆς μοχθηρίας καὶ τῆς ῥαδιουργίας καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ σχολαστικοῦ πνεύματος, ὅστις συμπλεκόμενος μὲ τὰς περιπλοκάδας τῆς ἐπιπολαιότητος τῆς ἐποχῆς, πνίγει τὴν ἀληθὴ τοῦ ἔθνους ἀνάπτυξιν. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐτάφη ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς Κωνσταντινουπόλεως βυζαντινὸν καὶ σχολαστικόν· τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦτο σχεδὸν ὀλοτελῶς ἐσθεςμένον. Ἐπομένως ἀφ' οὗ διὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἐτινάχθησαν τὰ καλύπτοντα τὸ ἔθνος ἐρείπια, ἐξ ἀνάγκης ἔπρεπε νὰ βλαστήσωσι πρῶτοι οἱ τεθαμμένοι σπόροι τῆς βυζαντινῆς μοχθηρίας καὶ μικρονοίας καὶ τῆς μαυρίας τῶν σχολαστικῶν· ἂν δὲ πούθεν τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα τοῦ τόπου καθαρὸν, διὰ τινος χάσματος ἀνυψούμενον, ἐφθάνεν εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἔπρεπε νὰ πνίγεται ἀπὸ τὰς βάρους καὶ τὰς ἀκάνθας τοῦ βυζαντινοῦ πνεύματος καὶ τὸν ἔρποντα κισσὸν τοῦ σχολαστικοῦ. Αὐτὰ πρέπει νὰ ἦναι τὰ δύο μεγάλα στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ῥοφοῦν τὸ αἷμα τοῦ ἔθνους, ἡ κορδέλλα ἥτις τοῦ βυζαντινοῦ τὰ ἔντερα καὶ δὲν τὸ ἀφίνει νὰ ἀναπτυχθῇ. Ἀλλὰ τοῦτο, ὅπερ ἐκ τῶν προτέρων συμπεραίνει τις, ἀποδεικνύει ἐκ τῶν ὑστέρων καὶ ἡ ἱστορία. Τίς ἐκήρυξε τὴν ἐπαναστάσιν τοῦ 1821 καὶ τὴν ἐθεμελίωσεν; Ὁ Ἑλληνισμός· τὸ κήρυγμα τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεως, τῆς ἀνεξαρτησίας· οὕτε ὁ Ῥήγας Φερρᾶιος, οὕτε ὁ Κολοκοτρώνης, οὕτε ὁ Μιαούλης ἐπεκλήσθησαν ξένην βοήθειαν· ἡ Ἀνα-

τολὴ θὰ ἐλευθερωθῇ διὰ τῆς Ἀνατολῆς, εἶπεν ὁ Ῥήγας Φερρᾶιος, καὶ οἱ τῆς Ἑκρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης πολεμισταὶ εἰς τὸ κήρυγμά του ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους, ἐλάμπρυναν τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἔσυραν τὰ βλέμματα καὶ τὰς χειροκροτήσεις τοῦ ἐξευγενισμένου κόσμου κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως. Τίς ἀνεχάιτισε τὸ ρεῦμα τῆς ἐπαναστάσεως; ἐμάρνανε τὰς νίκας; τίς ἐθανάτωσε τὸν Ὀδυσσεά τὸν παλικᾶρι τῆς Ρούμελης; ἐφυλάκισε τὸν Κολοκοτρώνην, τὸν μόνον ἱκανὸν εἰς τὴν ὁρμὴν τοῦ Ἰβραήμη νὰ ἀντιτάξῃ τὴν περισσευμένην βραδύτητα τοῦ Φαβίου Μαζιμου; τίς ὑπέταξε τὸν Καραϊσκάκη καὶ τὸν Μιαούλην εἰς τὸν Κόχραν καὶ ἔρριψεν εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης τὴν ἐπανάστασιν; Ὁ Κόχραν ἔρριψεν εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν καὶ ἡ ἐν Ναυαρίνῳ ναυμαχία ἐψάρυσεν αὐτὴν ἡμιθνή. Τίς ἐθανάτωσε τὸν Κυβερνήτην, τὸν ἱατρὸν ὅστις ἀνέστησεν αὐτὸν τὸν νεκρὸν καὶ διὰ τῆς ῥιζικῆς θεραπείας τοῦ τῷ παρεσκεύαζεν ὕγιαν στερεάν καὶ μακροβιότητα; Τὸ φαρμακευμένον στοιχεῖόν τοῦ βυζαντινοῦ πνεύματος, βοηθούμενον ἀπὸ τὸ ἔρπετόν τοῦ σχολαστικισμοῦ. Ἐγὼ θὰ ἀντικαταστήσω τὸν Τούρκον εἰς τὴν ῥάχιν τοῦ Ῥαγλᾶ εἶπε τὸ πνεῦμα τοῦ σατανᾶ τῆς βυζαντινῆς μικρονοίας, τοῦ τυφλοῦ ἐγωῖσμοῦ, καὶ γαῖα μιχθήτω πυρί· ἤλθεν ὁ χρυσοῦς αἰὼν ἀμέσως μετὰ τοῦ Τούρκου, εἶπαν οἱ λογιώτατοι· καὶ ἄνοιζαν τὴν μάνδραν καὶ ἐμβῆκαν οἱ λύκοι καὶ ἔφαγαν τὰ πρόβατα. Ταῦτα ἀρκοῦν διὰ νὰ βεβαιωθῶμεν ὅτι αὐταὶ αἱ δύο κληρονομικαὶ ἀσθένειαι μᾶς βρστανίζουν καὶ πρέπει νὰ ἐπιμεληθῶμεν νὰ τὰς θεραπεύσωμεν· καὶ ἔρχομαι εἰς τὸ συμπέρασμα.

Une nation ne peut sortir de la barbarie qu'en cultivant sa propre langue (1). ἔθνος δὲν δύναται νὰ ἐξέλθῃ τῆς βαρβαρότητος εἰμὴ καλλιεργῶν τὴν ἐδικήν του γλῶσσαν, λέγει ὁ Χέρδερ. Τὰ ἔθνη τῆς Δύσεως ἐν τῇ νηπιότητι αὐτῶν ἐκαλλιέργουν τὴν Λατινικὴν καὶ ἦσαν εἰσέτι βάρβαρα· ἐξευγενίσθησαν, ἐκαλλιέργησαν τὰς ἰδίας αὐτῶν γλώσσας, ἔκκωμαν ἰδίαν φιλολογίαν καὶ ἔχουν ἰδίαν ὑπαρξιν. Ἡμεῖς ὄντες εἰσέτι νήπια καλλιεργοῦμεν ἀρχαίαν θεινὴν γλῶσσαν τὴν ἑλληνικὴν καὶ εἰς τὸ δέρμα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος θυσιάζομεν καὶ πνεῦμα τῆς ἀρχαίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ πρὸν καὶ τὸ μέλλον μας. Καιρὸς νὰ ἀποτεινάξωμεν αὐτὸν τὸν ζυγὸν καὶ νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὴν γλῶσσάν μας καὶ καθ' ἑαυτὴν νὰ τὴν καλλιεργοῦμεν. Ἔως τώρα ἡ ζωντανὴ μας γλῶσσα ἐδούλευε τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἐνεκροῦτο· καιρὸς τὰ κτήματα τῶν νεκρῶν νὰ γίνωσιν ἰδιοκτησίαι τῶν ζώντων καὶ νὰ ἀναστῇ οὐκ ὅχι αἱ λέξεις αἱ ἑλληνικαί, ἀλλ' ὁ πατριωτισμὸς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τὸ εὐγενὲς καὶ γόνιμον πνεῦμά των.

Αὐτὴ, κύριοι, εἶναι ἡ πεποίθησίς μου. Τὴν δὲ κρίσιν τῆς μεταξὺ ὑμῶν διαφορᾶς ἀναθέτω εἰς τὸ σοφὸν Παναπιστήμιον τοῦ ὁποίου οἱ πλείστοι ἐξ ὑμῶν ὑπὴρξατε μαθηταί. Αὐτὸ βεβαίως δὲν ἔχει συμφέρον νὰ σὲ ἀδικήσῃ· ἀναντιρρήτως ἀγαπᾷ τὴν Ἑλλάδα καὶ θέλει ἀποφασίσαι πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἀληθείας καὶ τῆς προόδου τοῦ ἐξευγενισμοῦ.

Α. ΦΑΤΣΕΛΕ.

Ο ΑΒΒΑΣ ΩΒΑΙΝ.

Διήγημα τοῦ Prosper Mérimée.

Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Μ. Μ.

Εἶναι περιττὸν νὰ εἰπῶμεν πῶς αἱ ἀκόλουθοι ἐπιστολαὶ περιῆλθον εἰς χεῖράς μας· μᾶς ἐφάνησαν περίεργοι, ἠθικαὶ καὶ διδακτικαί. Τὰς ἐκδίδομεν δὲ παραλείποντες μόνον τινὰς μὴ ἔχουσας σχέσιν μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀββᾶ Ὡβαῖν καὶ ἀλλάζοντες τὰ κύρια ὀνόματα.

Ἐπιστολὴ Α'.

Ἡ Κυρία δὲ Π . . . πρὸς τὴν Κυρίαν δὲ Γ . . .

Νουαρμουτιέ, Νοέμβριος 1844.

Ἵποσχεθεῖσα νὰ σὲ γράψω, ἀγαπητὴ μου Σοφίᾳ, φυλάττω τὸν λόγον μου, καθόσον δὲν ἔχω τίποτε νὰ κάμω κατὰ τὰς διεξοδικὰς ταύτας ἐσπέρας. Ἡ τελευταία μου ἐπιστολὴ σὲ ἀνήγγειλεν ὅτι εἰμαι τριάκοντα ἐτῶν καὶ ὅτι ἡ περιουσία μου κατεστράφη. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον δυστύχημα, οἶμαι! δὲν θεράπευται· τὸ δὲ δεύτερον ὑπομένομεν κακῶς, ἀλλὰ τέλος τὸ ὑπομένομεν. Διὰ νὰ διορθώσωμεν ὁποιοῦν τὰς ὑποθέσεις μας πρέπει νὰ διατρίψωμεν τοῦλάχιστον δύο ἔτη εἰς τὸν ζοφερὸν πύργον ὅθεν σὲ γράφω. Ἐφάνην γενναιοτάτη. Ἀλλὰ μαθοῦσα τὴν κατάστασιν τῶν οἰκονομικῶν μας, ἐπρότεινα εἰς τὸν Ἐρρίκον νὰ κάμωμεν οἰκονομίαν, καὶ μετὰ ὁκτὼ ἡμέρας ἤλθομεν εἰς Νουαρμουτιέ. Λέν θὰ σὲ ἐμιλήσω περὶ τοῦ ταξιδίου μας. Πρὸ ἐτῶν δὲν εὐρέθην τόσον καρὸν μόνη μὲ τὸν σύζυγόν μου. Φυσικὰ εἶχαμεν καὶ οἱ δύο πολλὰ κακὴν διάθεσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχα ἀποφασίσαι νὰ φανῶ ἀτάραχος τὰ πάντα ἐπέρασαν καλῶς. Ἰννορίζει ὅτι ὅταν κάμω μεγάλας ἀποφάσεις τὰς τηρῶ. Ἰδοὺ εἴμεθα ἀποκαταστημένοι. Τὸ Νουαρμουτιέ εἶναι λίαν γραφικόν· περὶ αὐτὸ ἔχει δάση καὶ βράχους καὶ τὴν θάλασσαν ὅχι μακρὰν. ἔχομεν τέσσαρες πύργους τῶν ὁποίων οἱ τοῖχοι ἔχουν δεκαπέντε ποδῶν πλάτος. Πλησίον ἐνὸς παρκθύρου ἔχω τὸ γραφεῖόν μου. Ἡ αἴθουσά μου ἥτις ἔχει ἐξήκοντα ποδῶν μᾶκρος, καὶ εἶναι στελι-

σμένη μὲ περιπετάσματα παριστῶντα διάφορα ζῶα, εἶναι λαμπρὰ ὅταν μάλιστα φωτίζεται ἀπὸ ὁκτώ κηρία τὴν Κυριακὴν. Ἐννοεῖς ὅτι ὅλα τὰ δωμάτια ἔχουσιν ἄθλιζ ἐπιπλα, αἱ θύραι δὲν κλείουν καλῶς· ἡ ξυλικὴ τρίζει ὁ ἄνεμος συρίζει καὶ ἡ θάλασσα μυκάται θλιβερῶς. Ἐν τούτοις ἀρχίζω νὰ συνειθίζω. Συγυρίζω, διορθῶν, φυτεύω καὶ πρὶν ἀρχίσῃ τὸ μεγάλο ψυχρὸς θὰ εἶμαι καλῶς στρατοπεδευμένη. Ἔσο βεβαία ὅτι ὁ πύργος σου θὰ εἶναι ἕτοιμος τὴν ἀνοιξιν. Διὰ τί νὰ μὴ σὲ ἔχω ἀπὸ τόσα; Τὸ καλὸν τοῦ Νουαρμουτιέ εἶναι ὅτι δὲν ἔχομεν γείτονας. Τελεία μοναξίκα. Χάριτι Θεῖα, ἡ μόνη μου ἐπίσκεψις εἶναι ὁ ἀδελφὸς Ὡβαῖν. Εἶναι νέος εὐρωστος, γλυκὺς ἂν καὶ ἔχει ὀφθαλμοὺς τοξοειδεῖς καὶ πυκτὰς, καὶ μεγάλους ὀφθαλμοὺς μαύρους ὡς προδότης μελοδράματος. Προχθὲς τὴν κυριακὴν ἐξεφώνησε λόγον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅστις τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἦτο κακὸς δι' ἐπαρχίαν, καὶ πρὸ πάντων ἦτο χυμένος διὰ τὴν περίστασιν. «Ὅτι ἡ Θεῖα Πρόνοια μᾶς στέλλει δυστυχήματα διὰ νὰ καθαρίσῃ τὰς ψυχὰς μας.» Ἀς ἦναι! ἄρα καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ εὐχαριστήσωμεν τὸν τίμιον τραπεζίτην, ὅστις ἠθέλησε νὰ μᾶς καθαρίσῃ σφετεριζόμενος τὴν περιουσίαν μας. Ὑγίαινε, φιλιότη μου. Ἰδοὺ φθάνει τὸ κύμβαλόν μου καὶ διάφορα κιθώτια. Πηγαίνω νὰ τὰ τακτοποιήσω.

Υ. Γ. Ἀνοίγω τὴν ἐπιστολήν μου διὰ νὰ σὲ εὐχαριστήσω δι' ὅσα μὲ ἐστείλες. Εἶναι πάρα πολὺ ὠραῖα διὰ τὸ Νουαρμουτιέ. Τὸ ὑπόλευκον κάλυμμα τῆς κεφαλῆς μὲ ἀρέσκει. Εὐθύς ἐνόησα ὅτι σὺ τὸ ἐδιάλεξες. Θὰ τὸ φορέσω τὴν Κυριακὴν εἰς τὴν λειτουργίαν, ἵσως ἔλθῃ τις περιστατικῶς διὰ νὰ τὸ θαυμάσῃ. Ἀλλὰ διὰ τί μὲ στέλλεις μυθιστορίας; Θέλω νὰ εἶμαι, καὶ εἶμαι σοβαρά. Πόσας αἰτίας ἔχω διὰ νὰ εἶμαι! Θέλω νὰ διδασθῶ. Ὅταν μετὰ τρία ἔτη ἐπιστρέψω εἰς Παρίσιους, θὰ εἶμαι σωστὰ τριάκοντα τριῶν χρόνων. Θεέ μου! θὰ εἶμαι νέα Φιλαρίνη τοῦ Μολιέρ. Καὶ ἐγὼ ὅμως δὲν ἠξεύρω τί βιβλία νὰ σὲ ζητήσω. Τί μὲ συμβουλεύεις νὰ μάθω; Γερμανικὰ ἢ Λατινικὰ; θὰ εἶναι πολὺ εὐχάριστον νὰ ἀναγνώσω τὸν Οὐίλλελμ Μάιστερ ἢ τοῦ μύθους τοῦ Χόφμαν εἰς τὸ πρωτότυπον. Ἀλλὰ πῶς νὰ μάθῃ τις γερμανικὰ εἰς Νουαρμουτιέ; προτιμῶ τὰ λατινικὰ διότι μὲ φαίνεται ἁτοπον νὰ τὰ γνωρίζουν οἱ ἄνδρες μόνον. ἔχω διάθεσιν νὰ εἰπῶ εἰς τὸν ἐφημέριόν μου νὰ μὲ δώσῃ μαθήματα.

Ἐπιστολὴ Β'.

Ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν αὐτήν.

Νουαρμουτιέ, Δεκέμβριος 1844.

Ἄν καὶ ἀπορεῖς, ἐνταῦτοις σὲ βεβαίω ὅτι ὁ καιρὸς περὶ γρηγορώτερα ἀφ' ὅσον νομίζεις, ταχύτερον μάλιστα ἀφ' ὅσον ἐνόμιζα καὶ ἐγὼ. Ὅ,τι πρὸ πάντων